

PROGRAM ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE

MEZI

ČESKOU REPUBLIKOU

A

ANGOLOU

NA OBDOBÍ 2006 – 2010

Obsah

OBSAH.....	3
1) SHRUTÍ	4
2) CÍLE A PRINCIPY ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY.....	5
3) ANGOLA JAKO PARTNER ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČR	6
4) BILATERÁLNÍ DOHODY MEZI ČR A ANGOLOU	8
5) HOSPODÁŘSKÁ, POLITICKÁ A SOCIÁLNÍ SITUACE V ANGOLE.....	9
6) ROZVOJOVÉ PRIORITY ANGOLSKÉ VLÁDY	11
7) ROZVOJOVÉ INTERVENCE OSTATNÍCH DONORŮ	14
8) PRIORITY ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE MEZI ČR A ANGOLOU NA LÉTA 2006–2010.....	15
SEKTOROVÉ ZAMĚŘENÍ SPOLUPRÁCE	15
GEOGRAFICKÉ ZAMĚŘENÍ SPOLUPRÁCE.....	15
INDIKATIVNÍ PŘEHLED OBLASTÍ PRO ROZVOJOVÉ INTERVENCE V RÁMCI PROGRAMU ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE MEZI ČR A ANGOLOU NA LÉTA 2006–2010	16
PRŮŘEZOVÁ TÉMATA	19
9) INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC, ŘÍZENÍ A IMPLEMENTACE PROGRAMU	21
10) EVALUACE A MONITORING PROGRAMU	22
POZNÁMKY	23

1) Shrnutí

Zásady zahraniční rozvojové spolupráce, schválené usnesením vlády ČR ze dne 31. března 2004 č. 302, stanovily za nosnou součást ZRS ČR programy spolupráce s prioritními zeměmi s cílem přispět k uplatňování principů partnerství, efektivnosti a transparentnosti.

Vláda ČR definovala Angolskou republiku jako jednu z prioritních zemí pro dlouhodobou rozvojovou spolupráci, a to především z následujících důvodů:

- vysoká potřebnost rozvojové spolupráce,
- mimořádně silná tradice rozvojové spolupráce s ČR/Československem,
- vysoký potenciál vedlejších přínosů rozvojové spolupráce (rozvoj vzájemně výhodných hospodářských vztahů).

Angola patří mezi nejméně rozvinuté země světa, v roce 2004 se umístila na 166. místě ze 177. zemí seřazených podle indexu lidského rozvoje. Průměrný hrubý národní důchod *per capita* ve výši 710 USD nevypovídá o rozšíření chudoby, 61 % hrubého domácího produktu v roce 2002 totiž představoval sektor těžby ropy, jehož přínos k omezování chudoby je limitovaný (pod hranicí chudoby žije v Angole 68 % obyvatelstva). Celkovou politickou, sociální a hospodářskou situaci Angoly charakterizuje postupná obnova země po téměř tři desítky let trvajícím konfliktu mezi vládou a povstaleckým hnutím UNITA.

ČR se v rámci své rozvojové spolupráce s Angolou zaměří na sektor zemědělství, jehož rozvoj je klíčový pro rovnovážný hospodářský rozvoj země a omezování chudoby, a na sektor školství. Geograficky se bude spolupráce v první fázi zaměřovat na provincii Bié, která byla občanskou válkou těžce postižena a ve které žije relativně vysoký počet obyvatelstva. Výhledově po vyhodnocení zkušeností se spoluprací v provincii Bié bude realizována spolupráce v provincii Moxico, která byla občanskou válkou také silně zasažena.

Indikativní přehled oblastí pro rozvojové intervence v sektoru zemědělství a rozvoje venkova obsahuje:

- posilování kapacit zemědělského a lesnického poradenství,
- optimalizace zpracování a uchovávání zemědělské produkce,
- podpora chovu ryb a rybníkářství v provincii Bié,
- podpora veterinární služby v provincii Moxico,
- podpora agrolesnictví a lesnictví.

Indikativní přehled oblastí pro rozvojové intervence v sektoru školství obsahuje:

- zvyšování kvality základního školství,
- zavádění středního školství zemědělského zaměření.

2) Cíle a principy zahraniční rozvojové spolupráce České republiky

Česká republika (ČR) jako člen Evropské unie (EU) a mezinárodního společenství demokraticky a ekonomicky vyspělých zemí uznává princip solidarity mezi lidmi a mezi státy navzájem a přijímá svůj díl odpovědnosti při řešení globálních problémů. Jedním z výrazů tohoto postoje je zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS), která je integrální součástí české zahraniční politiky. ČR v souladu s principy EU a ochranou zájmů ČR provádí a poskytuje vlastní ZRS, a to jak na dvoustranném, tak na mnohostranném základě.

Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU, schválené usnesením vlády ČR ze dne 31. března 2004 č. 302, definují zahraniční rozvojovou spolupráci v širším smyslu jako ucelenou vládní politiku vůči partnerským rozvojovým a transformujícím se zemím, v užším smyslu ZRS představuje pomoc českého státu vyjádřenou transferem financí, materiálu, expertní či technické pomoci za účelem dlouhodobého udržitelného rozvoje partnerských zemí.

Mezi hlavní cíle české ZRS patří snížení chudoby, ekonomicko-průmyslový rozvoj, postupná integrace partnerských zemí do světové ekonomiky, rozvoj zemědělství, rozvoj a upevnění demokracie, lidských práv a řádné správy věcí veřejných, zavedení právních principů, řízení migrace, udržitelný rozvoj s důrazem na jeho environmentální složku a postkonfliktní obnova.

Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR na léta 2002-2007, kterou vzala vláda ČR na vědomí svým usnesením č. 91 ze dne 23. ledna 2002, uvedla jako rámcový cíl v oblasti zahraniční rozvojové pomoci přispět v souladu s úsilím mezinárodního společenství k omezení chudoby v méně vyspělých částech světa cestou ekonomicko-sociálního udržitelného rozvoje. ČR se ztotožňuje s vícerozměrným přístupem k omezování chudoby, kterou nelze chápat pouze v ekonomických termínech nízkého příjmu na obyvatele, ale i v dalších sociálních a environmentálních vazbách. ČR plně podporuje mezinárodní rozvojové cíle (*Millennium Development Goals – MDG*), které vyplynuly z mezinárodních konferencí OSN v 90. letech a byly potvrzeny Miléniovým summitem OSN v roce 2000. Ústředním cílem je snížení počtu lidí žijících v absolutní chudobě o polovinu do roku 2015.

Zahraněční rozvojová spolupráce ČR vychází z principů partnerství (ZRS musí být vedena poptávkou po pomoci ze strany příjemce, nikoliv nabídkou poskytovatele), efektivnosti a transparentnosti. ZRS odráží zájmy a potřeby ČR a napomáhá intenzifikaci politických a hospodářských vztahů mezi partnerskými zeměmi a ČR. Poskytování ZRS je v souladu s bezpečnostními zájmy ČR.

Zásady zahraniční rozvojové spolupráce, schválené usnesením vlády ČR ze dne 31. března 2004 č. 302, stanovily za nosnou součást ZRS ČR programy spolupráce s prioritními zeměmi s cílem přispět k uplatňování principů partnerství, efektivnosti a transparentnosti. Formulace programů posílí předvídatelnost rozvojové spolupráce a usnadní plánování aktivit všem aktérům rozvojové spolupráce.

V souladu s cíli uvedenými v Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce a zahraničněpolitickými zájmy ČR schválila vláda záměr dlouhodobě směřovat českou ZRS do následujících prioritních zemí: Angolské republiky, Zambijské republiky, Vietnamské socialistické republiky, Mongolska, Jemenské republiky, Moldavské republiky, Bosny a Hercegoviny, Srbska a Černé Hory.

3) Angola jako partner rozvojové spolupráce ČR

Vláda ČR definovala svým usnesením č. 302 ze dne 31. března 2004 Angolskou republiku jako jednu z prioritních zemí pro dlouhodobou rozvojovou spolupráci, a to především z následujících důvodů:

- vysoká potřebnost rozvojové spolupráce,
- mimořádně silná tradice rozvojové spolupráce s ČR/Československem
- vysoký potenciál vedlejších přínosů rozvojové spolupráce (rozvoje vzájemně výhodných hospodářských vztahů).

Vysoká míra potřebnosti rozvojové spolupráce vyplývá z vysoké míry chudoby angolského obyvatelstva (68 % Angolanů žije pod hranicí chudoby) a celkově nízkému stupni lidského rozvoje (Angola se v roce 2004 nacházela na 166. místě ze 177 zemí seřazených podle indexu lidského rozvoje). V současné době prochází obtížným procesem obnovy po občanské válce, která s krátkými přestávkami probíhala od roku 1975 do roku 2002.

Intenzivní spolupráce mezi Československem a Angolou byla zahájena po získání nezávislosti na Portugalsku v roce 1975 a navázala na diplomatickou, finanční a vojenskou podporu, kterou Československo od počátku 60. let poskytovalo Lidovému hnutí za osvobození Angoly (MPLA) v jeho protikoloniálním zápase. Angola se stala po roce 1975 jednou ze tří československých zemí přednostního zájmu na africkém kontinentě, čemuž odpovídala intenzita politických, kulturních, hospodářských a rozvojových vztahů.

Vztahy rozvojové spolupráce kodifikovala dohoda o vědeckotechnické spolupráci,¹ která definovala oblasti spolupráce a zřizovala zvláštní Československo-angolskou smíšenou komisi pro vědeckotechnickou spolupráci, jejímž úkolem bylo dohlížet na plnění dohody. Detailnější podmínky spolupráce (např. podmínky vysílání československých expertů do Angoly) definovaly dílčí protokoly.² V sektoru průmyslu bylo československé angažmá prostřednictvím vysílání odborníků nejintenzivnější v oblasti výroby papíru a celulózky, kde se pomoc především projevila obnovou celulózky v Alto Catumbela, kde byla ovšem spolupráce v březnu 1983 citelně narušena únosem 66 československých expertů a jejich rodinných příslušníků povstaleckým hnutím UNITA. Spolupráce se rozvíjela též v oblasti zpracování dřeva, textilního, kožedělného a obuvnického průmyslu, stejně tak jako v oblasti lesnictví. V sektoru energetiky byla za cíl spolupráce stanovena elektrifikace v provinciích Benguela, Huambo, Bié a Moxico, pozornost byla věnována zvláště otázce rozvodné sítě a budování malých vodních elektráren.³

Neocenitelný význam pro intenzivní spolupráci mezi ČR a Angolou má studium angolských občanů na československých/českých školách. Počty stipendistů stanovovaly protokoly k dohodě o kulturní spolupráci,⁴ koncem 80. let byla kvóta stanovena na 20 stipendií ročně pro studium vysokoškolské, 20 pro středoškolské a 3 postgraduální.⁵ Vedle standardních vysokoškolských studií a postgraduálních kurzů si v ČSSR zvyšovali kvalifikaci a získávali specializaci angolští lékaři. Dále pobývali angolští občané v ČSSR na základě dohody o odborné přípravě na dělnická povolání ve středních odborných učilištích a dočasném zaměstnávání spojeném s odbornou přípravou občanů Angolské lidové republiky v československých organizacích.⁶ Zvláště absolventi českých vysokých škol představují značný potenciál pro úzké vztahy spolupráce, protože se mnozí z nich vzhledem ke kontinuitě vlády (přes demokratické volby v roce 1992) nadále uplatňují ve vlivných pozicích ve státní správě.

Československo také poskytlo Angole možnost čerpat úvěry do výše 50 mil. USD, přičemž úvěry byly určeny hlavně na nákupy československého strojírenského zboží, služeb a na poplatky v rámci licenčních smluv týkajících se československých patentů a technologií.

Po jistém ochlazení česko-angolských vztahů v 90. letech došlo v návaznosti na obnovení politických vztahů (otevření zastupitelského úřadu ČR v Luandě v roce 2002) k opětovnému zahájení rozvojové spolupráce. Na léta 2003–2005 byly v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR vyčleněny prostředky na realizaci projektu „Centrum zemědělského vzdělávání“, jehož realizátorem je Institut tropického a subtropického zemědělství České zemědělské univerzity. Celkově bylo na realizaci projektu přiděleno 7 mil. Kč, projekt je realizován v gesci ministerstva školství.

Vysoký potenciál pro přínos rozvojové spolupráce k vzájemně výhodným hospodářským vztahům vyplývá ze skutečnosti, že mnohaletá občanská válka způsobila nedostatek širokého spektra zboží, které musí Angola vzhledem k rozkladu vlastní průmyslové základny dovážet. Výrazný deficit v obchodě s průmyslovými výrobky nepředstavuje v případě Angoly vážný problém, protože vyrovnaní obchodní a platební bilance je zajištěno vývozem ropy a příjmy z těžby ropy plynoucími. Průnik českých výrobků na angolský trh usnadňuje skutečnost, že řada značek českých výrobků (Zetor, Jawa) má v Angole dobrou pověst, která vyplývá z intenzivních hospodářských vztahů v minulosti. (Koncem 70. let byla Angola nejvýznamnějším obchodním partnerem ČSSR v subsaharské Africe, přičemž Československo do Angoly vyváželo mj. nákladní automobily a traktory.)

4) Bilaterální dohody mezi ČR a Angolou

Níže uvedená tabulka shrnuje platné mezinárodní dohody mezi ČR a Angolou. Vedle těchto platných dohod byla v 70. a 80. uzavřena řada dohod a protokolů, jejichž platnost již byla ukončena (např. Dohoda o kulturní spolupráci mezi vládou ČSSR a vládou Angolské lidové republiky a příslušné prováděcí plány, Dohoda o spolupráci v oblasti energetiky uzavřená 12. 10. 1981, dohody o odborné přípravě na dělnická povolání ve středních odborných učilištích a dočasném zaměstnávání spojeném s odbornou přípravou občanů Angolské lidové republiky v československých organizacích, 3. 4. 1987, Protokol o všeobecných podmínkách vysílání československých expertů do Angolské lidové republiky atd.).

Tab. 1: Platné mezinárodní dohody mezi ČR a Angolou

Název dohody	Datum a místo podepsání dohody
Dohoda o vědeckotechnické spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Angolské lidové republiky	10. 3. 1978, Luanda
Obchodní dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Angolské lidové republiky	10. 3. 1978, Luanda
Úvěrová dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Angolskou lidovou republikou	12. 10. 1981, Praha
Rámcová dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Angolské lidové republiky o hospodářské, průmyslové a technické spolupráci	2. 3. 1982, Luanda
Program technicko-ekonomické a obchodní spolupráce mezi Československou socialistickou republikou a Angolskou lidovou republikou	2. 3. 1982, Luanda
Dodatek k Úvěrové dohodě mezi Československou socialistickou republikou a Angolskou lidovou republikou ze dne 12. října 1981	17. 5. 1985
Deklarace o bilaterálních vztazích mezi Českou republikou a Angolskou republikou	1. 12. 1999, Praha
Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Angolské republiky o sukcesi do dvoustranných smluv sjednaná výměnou nót	19. 3. 2001, Luanda

5) Hospodářská, politická a sociální situace v Angole

Angola patří mezi nejméně rozvinuté země světa.⁷ Základní ekonomické a sociální ukazatele jsou uvedeny v tabulce:

Tab. 2: Základní ekonomické a sociální ukazatele Angoly⁸

	2000	2001	2002
počet obyvatel	13,1 mil.	13,5 mil.	13,9 mil.
průměrná délka života	46,6	46,6	46,7
kojenecká úmrtnost	127,6/1000	154/1000	154/1000
úmrtnost dětí do 5 let	207,8/1000	260/1000	260/1000
hrubý národní důchod	5,7 mld. USD	6,7 mld. USD	9,3 mld. USD
hrubý národní důchod per capita	430 USD	530 USD	710 USD
hrubý domácí produkt	8,9 mld. USD	9,5 mld. USD	11,2 mld. USD
růst HDP (%)	3,0	3,2	15,3
zahraniční dluh	9,7 mld. USD	9,3 mld. USD	9,8 mld. USD
dluhová služba (% vývozu)	14,8	21,8	10,0
přímé zahraniční investice	1,7 mld. USD	2,1 mld. USD	1,3 mld. USD

Za světově výjimečnou výši hospodářského růstu v roce 2002 (přes 15 %) byl do značné míry odpovědný sektor těžby ropy, který vzrostl o 25 % ročně. Neropný sektor ovšem rostl v roce 2002 o velmi příznivých 9 %. Těžba ropy (přibližně 1 mil. barelů denně) představovala v roce 2002 61 % hrubého domácího produktu Angoly a plyne z ní téměř 90 % vývozních příjmů. Hrubý národní příjem *per capita* ve výši 710 USD (v roce 2002) proto plně nevypovídá o úrovni chudoby. V roce 2001 žilo pod hranicí chudoby 68 % angolského obyvatelstva, přičemž 26 % obyvatel žilo v chudobě extrémní.⁹ Přínos těžby ropy k omezování chudoby a vytváření pracovních míst je velmi limitovaný. Sektor těžby ropy je do značné míry separován od zbytku angolského hospodářství. Geografická a sociální nerovnoměrnost distribuce příjmů vede k relativně nízkému využívání zdrojů pro nákup místního zboží a služeb, a tím k nedostatečné dynamizaci dalších sektorů hospodářství. Značná část aktuálních příjmů z ropy je věnována na splácení dluhů, které vznikly v souvislosti s občanskou válkou. Po ropě je hlavním zdrojem příjmů státního rozpočtu těžba diamantů (Angola je čtvrtým největším producentem na světě). Vývoz nerostných surovin ovšem vede k nadhodnocování kursu angolské měny, což negativně ovlivňuje exportní možnosti angolských výrobců

v ostatních sektorech. Dominantní role těžby surovin se negativně projevuje i v oblasti dobrého vládnutí. Vyvážený a na omezování chudoby orientovaný rozvoj země si vyžaduje posílený důraz na rozvoj zemědělství a venkova.

Politickou a sociální situaci v Angole lze v současné době nejlépe charakterizovat jako přechod od bezprostřední poválečné rekonstrukce k dlouhodobému rozvoji. Smrt vůdce povstaleckého hnutí Národní svaz pro úplnou nezávislost Angoly (UNITA) dr. Jonase Savimbiho v přestřelce s vládními jednotkami v provincii Moxico v únoru 2002 znamenala zásadní zlom ve vývoji ozbrojeného konfliktu, který s jen krátkými přestávkami trval od počátku 60. let, respektive od roku 1975. Vláda a UNITA záhy uzavřely dohodu o příměří, bojovníci UNITA byli demobilizováni (kromě části, která byla začleněna do armády) a došlo ke stabilizaci bezpečnostní situace na venkově. Hnutí UNITA se transformovalo na politickou stranu a ministři za UNITA se podílejí na vládě národní jednoty a usmíření. Návrat k občanské válce je v současné době velmi nepravděpodobný, klíčovou součástí demokratizačního procesu bude organizace druhých svobodných voleb za účasti více politických stran, které by se měly konat v roce 2005 nebo 2006.

Po ukončení ozbrojeného konfliktu se velmi naléhavou stala otázka návratu a usazování vnitřních i vnějších uprchlíků a demobilizovaných bývalých bojovníků. V době uzavření příměří byly v Angole 4 miliony vnitřních uprchlíků (vedle uprchlíků v zahraničí), z nichž se většina vrátila do oblastí původu. Návrat uprchlíků a demobilizovaných přináší v krátkodobé perspektivě vysoké nároky na poskytování i zcela elementárních služeb v oblastech usazení, z dlouhodobého hlediska se ale jedná o faktor klíčový pro revitalizaci válkou nejhůře postižených oblastí. Odchod obyvatelstva do bezpečnějších oblastí v průběhu války způsobil radikální útlum ekonomických aktivit ve venkovských oblastech a návrat uprchlíků je tak předpokladem pro rozvoj zemědělské i nezemědělské výroby na venkově. Postupně nyní narůstá rozloha obdělávané půdy a dochází k nárůstu zemědělské produkce, celková obnova venkova si ale vyžádá značný čas a úsilí.

Vážnou překážkou návratu a usazování uprchlíků a bývalých bojovníků, stejně tak jako i obnovy a rozvoje venkova představují miny. Přestože bylo od roku 1995 deaktivováno na 35 tis. min, ohrožuje lidské životy nadále až několik milionů rozmístěných min. Nejvíce jsou přítomn zasaženy provincie Huambo, Bié, Kuando-Kubango a Malanje.

Vedle min ovlivňuje sociální rekonstrukci a revitalizaci ekonomické aktivity Angolanů ve venkovských oblastech špatná kvalita dopravní infrastruktury. Rekonstrukce komunikací má přítom značný potenciál pro ekonomický rozvoj vnitrozemských oblastí Angoly. V případě tzv. Benguelské dráhy, která původně spojovala s Atlantickým oceánem doly v zambijském Copperbeltu a konžské Katanze a ze které vzhledem k sabotážím hnutí UNITA zůstal v provozu pouze 30km úsek u pobřeží, lze identifikovat i značný potenciál pro rozvoj celého subkontinentu, přičemž do konce roku 2004 by měl být zprovozněn první úsek Benguela-Huambo a v průběhu roku 2005 by měla být trať v provozu až do Kuita v provincii Bié.

S vážnými problémy se potýká také sociální sektor. Co se vzdělání týče, dochází po roce 2002 k výraznému nárůstu počtu žáků škol. Tomu ale neodpovídají, zvláště na venkově, ani využitelné školní budovy, ani počet kvalifikovaného personálu. Stejnými nedostatky trpí i sektor zdravotnictví. Úroveň primární a sekundární zdravotní péče v Angole musela být vzhledem k nedostatku kvalifikovaného personálu a infrastruktur redukována na 60 %, přičemž i k těmto limitovaným službám má přístup pouze 30 % obyvatelstva.

6) Rozvojové priority angolské vlády

Angolská vláda definovala své rozvojové priority v dokumentu „Strategie boje proti chudobě“,¹⁰ kterou v roce 2003 vypracovalo angolské ministerstvo plánování po konzultacích s vládními institucemi na centrální i lokální úrovni, s místními komunitami a občanskou společností a s vnějšími partnery (agencie OSN, Světová banka, MMF, EU). Dokument definuje následující prioritní oblasti pro intervenci:

- sociální neintegrace,
- odminování,
- potravinové zabezpečení a rozvoj venkova,
- HIV/AIDS,
- vzdělání,
- zdravotnictví,
- základní infrastruktury,
- zaměstnanost a příprava na povolání,
- vládnutí,
 - soudní systém,
 - veřejná správa,
 - dekoncentrace a decentralizace,
 - plánování a management veřejných financí,
- makroekonomický management.

V každé z těchto prioritních oblastí dokument detailně analyzuje stávající situaci, definuje hlavní cíle i jednotlivé intervence v rámci „Strategie boje proti chudobě“ a stanovuje výsledky, kterých by mělo být v uvedeném časovém horizontu dosaženo.

V oblasti sociální reintegrace si angolská vláda vytýčila jako hlavní cíl napomoci návratu uprchlíků (vnitřních i vnějších), demobilizovaných vojáků a jejich rodin do oblastí jejich původu, stejně tak jako napomoci jejich integraci prostřednictvím podpory nastartování produktivních aktivit a zahájením poskytování základních sociálních služeb. „Strategie boje proti chudobě“ chápe sociální reintegraci jako klíčový nástroj pro konsolidaci míru, sociální stabilitu a hospodářské zotavení. Strategie sociální reintegrace počítá s vytvořením mechanismů plánování a managementu, které umožní účast příjemců na identifikaci a implementaci aktivit nezbytných pro nastartování sociálních a ekonomických aktivit, jež zajistí blahobyt a stabilitu usazených komunit. V první fázi programu sociální reintegrace se počítá s distribucí zboží a poskytováním základních služeb tak, aby byly vytvořeny minimální životní podmínky pro navracející se obyvatelstvo.

Hlavním cílem „Strategie boje proti chudobě“ v oblasti odminování je zajistit řešení problému přítomnosti min a nástražných výbušných systémů na celém území Angoly tak, aby byl zajištěn volný pohyb a bezpečnost osob a zboží a umožněna tak normalizace života obyvatelstva a ekonomických aktivit. Mezi prioritní intervence v sektoru odminování dokument řadí organizaci osvětových kampaní, v nichž by bylo obyvatelstvo informováno o nebezpečí min, vytvoření kapacity pro realizaci odminovacích operací a zajišťování kontroly kvality odminování.

V oblasti potravinového zabezpečení a rozvoje venkova si angolská vláda stanovila za cíl dosáhnout zajištění výživy domácího obyvatelstva a nastartovat venkovskou ekonomiku, která je podle angolské vlády vitální oblastí pro udržitelný rozvoj Angoly. Jako hlavní oblasti intervence v sektoru zemědělství definuje „Strategie boje proti chudobě“ posilování výrobních kapacit v tradičním sektoru, zvláště pak v oblasti produkce plodin určených k výživě a v oblasti sladkovodního rybolovu, dále obnovu vnitřního trhu (venkovského obchodu), udržitelné využívání přírodních zdrojů a reorganizaci příslušných veřejných institucí. V oblasti posilování výrobních kapacit tradičního zemědělství počítá dokument mj. s podporou rozvoje mikrokreditů pro zemědělce, podporou produkce semen, podporou přizpůsobování technologií podmínkám místních zemědělců a podporou zlepšování meliorace.

Oblast boje proti HIV/AIDS chápe angolská vláda jako kritickou pro rozvoj země, vzhledem k riziku silného nárůstu počtu infikovaných osob v blízké budoucnosti. Jako hlavní cíle v oblasti boje proti HIV/AIDS stanoví „Strategie boje proti chudobě“ posilování kapacit pro adekvátní celonárodní reakci na epidemii HIV/AIDS, prevenci šíření HIV a zmírňování socio-ekonomického dopadu HIV/AIDS na jednotlivce, rodiny a komunity.

V oblasti vzdělávání se angolská vláda hlásí k cíli kvalitního vzdělání pro všechny, „Strategie boje proti chudobě“ tak plně navazuje na „Národní akční plán pro vzdělání pro všechny“ z roku 2001. Jako specifické cíle v oblasti vzdělávání dokument definuje univerzalizaci přístupu ke kvalitnímu základnímu vzdělání (1.– 6. třída), vymýcení analfabetismu dospělých, integraci dětí se zvláštními vzdělávacími nároky do systému, integraci mládeže do vzdělávacího systému, snížení nerovností v přístupu ke vzdělání mezi chlapci a děvčaty a mezi různými geografickými oblastmi a posílení kapacity administrace, managementu a inspekce vzdělávacího systému. Jako geografickou prioritu vláda stanovila provincie s nejnižší školní docházkou (Huambo, Bié, Uíge, Cuando Cubango, Malange a Moxico).

V oblasti zdravotnictví definovala „Strategie boje proti chudobě“ jako obecný cíl zlepšení zdravotního stavu veškerého angolského obyvatelstva, a to na principu rovnosti a nediskriminace. Co se specifických cílů týče, dokument mezi ně zahrnul zlepšení přístupu k primární zdravotní péči, včetně zdravotní péče o matku a dítě. Jako další cíl stanovil zlepšení kvality zdravotnických služeb posílením vzdělávání personálu a dohledu, zajištěním přístupu k základním lékům, posílením diagnostiky nejrozšířenějších chorob, zvláště pak malárie a tuberkulózy. Jako další cíle si „Strategie boje proti chudobě“ v sektoru zdravotnictví stanovila kontrolu šíření HIV/AIDS a pohlavních nemocí a posílení úrovně managementu a plánování na úrovni provinciální a municipální. Jako geografické priority byly na léta 2003 až 2005 stanoveny provincie Bié, Huambo, Huíla, Cuando Cubango, Kuanza Norte, Kuanza Sul, Lunda Norte, Lunda Sul, Malange, Moxico, Uíge a Zaire.

Co se základních infrastruktur týče, počítá „Strategie boje proti chudobě“ v první fázi s rekonstrukcí základních infrastruktur zničených za války, v druhé fázi by se poté budování infrastruktur mělo zaměřit především na hospodářskou obnovu a růst a zlepšení poskytování služeb. V subsektoru dopravních infrastruktur definovala angolská vláda jako cíl obnovit pohyb obyvatelstva a zboží v Angole, umožnit návrat vnitřních uprchlíků do jejich oblastí původu, zajistit dopravu zemědělské produkce na trhy, vytvořit pracovní místa pro demobilizované vojáky, zbavit komunikace min a snížit vysoké dopravní náklady. Jako prioritní intervence byla identifikována obnova a údržba silniční infrastruktury včetně mostů. V subsektoru dodávek vody a kanalizace si „Strategie boje proti chudobě“ klade za cíl zajistit základní životní podmínky umožněním přístupu k pitné vodě a ke kanalizaci a přispět tak k omezení šíření epidemií souvisejících s neadekvátním přístupem k pitné vodě a kanalizaci. V subsektoru elektrické energie bylo za cíl stanoveno zajištění udržitelnosti zavedením přiměřených poplatků za energii, zajištění poskytování elektrické energie v hlavních městech

provincií, rekonstrukce existující výrobní kapacity, zajištění běžného provozu vhodnou údržbou a podpora využívání obnovitelné energie, jako je energie solární nebo energie z malých vodních elektráren, zvláště pak v izolovaných venkovských oblastech. V subsektoru bydlení si vláda stanovila za cíl dosáhnout stavu, kdy by všechny rodiny měly k dispozici takové bydlení, které by jim umožnilo důstojný a bezpečný život.

V oblasti zaměstnanosti a přípravy na povolání definovala „Strategie boje proti chudobě“ jako hlavní cíl maximálně využít národní pracovní sílu, podpořit přístup k zaměstnání a vytvářet tak podmínky pro snižování chudoby a udržitelný hospodářský a sociální rozvoj. Jako hlavní oblasti intervence byly identifikovány rozšíření přístupu ke službám zaměstnanosti a přípravy na zaměstnání a zlepšení kvality, efektivnosti a hospodárnosti tohoto systému.

Co se oblasti vládnutí týče, definuje „Strategie boje proti chudobě“ cíle a oblasti intervence v sektoru soudnictví, veřejné správy, v oblasti dekoncentrace a decentralizace a v oblasti plánování a managementu veřejných financí.

V oblasti soudního systému si vláda stanovila za hlavní cíle rozšířit výkon spravedlnosti na celé území státu a podporovat obranné mechanismy občanské společnosti. Mezi klíčové oblasti intervence pak „Strategie boje proti chudobě“ zařadila posílení rovného přístupu ke spravedlnosti, revizi trestního a občanského zákoníku, úpravu institucionálního systému tak, aby odpovídal právnímu státu, posílení kvalifikace soudního personálu a boj proti korupci.

V oblasti veřejné správy si vláda dala za cíl učinit z veřejné správy nástroj podpory hospodářského růstu a sociálního blahobytu, faktor zajišťující veřejný pořádek a státní autoritu, stejně tak jako mechanismus participace občanů. „Strategie boje proti chudobě“ přitom v oblasti veřejné správy může navázat na Program správní reformy, který se zaměřil především na zdokonalení funkční kapacity státu, posílení kvalifikace a využívání lidských zdrojů ve službě státu a vytvoření efektivního organizačního rámce pro centrální a místní státní správu.

V oblasti dekoncentrace a decentralizace si angolská vláda klade za cíl decentralizovat veřejnou správu tak, aby se řízení a implementace služeb co nejvíce přiblížily příjemcům a aby tak došlo k posílení efektivnosti a transparentnosti při poskytování služeb. Jako hlavní oblasti intervence byly identifikovány funkční a organizační restrukturalizace a racionalizace provinčních vlád, rozvoj lidských zdrojů zapojených do místní správy, rozvoj municipální a komunální správy, vytvoření podmínek pro ustavení samospráv a aktivní zapojení tradičních mocenských struktur do místní správy.

Co se plánování a řízení veřejných financí týče, mělo by podle „Strategie boje proti chudobě“ harmonizovat a orientovat jednání veřejných i soukromých ekonomických aktérů tak, aby byla v souladu s sociálním a hospodářským rozvojem definovaným státem. Jako hlavní oblasti intervencí „Strategie boje proti chudobě“ předvídá schválení a implementaci rámcového zákona o hospodářském plánování, restrukturalizaci systému programování a managementu veřejných investic a vytvoření integrovaného informačního systému. „Strategie boje proti chudobě“ předpokládá také zvláštní iniciativy zaměřené na podporu transparentnosti.

V oblasti makroekonomického managementu si angolská vláda vytýčila za cíl dosáhnout makroekonomické stability, zvláště pak zpomalení inflace a vytvoření podmínek pro soukromé investice, zvýšení produkce a tvorbu pracovních míst.

7) Rozvojové intervence ostatních donorů

V roce 2002 byla Angola příjemcem 421 mil. USD oficiální rozvojové pomoci, což představovalo 4,4 % hrubého národního důchodu. Téměř polovina pomoci směřovala do oblasti humanitární a nouzové pomoci (potravinová pomoc, distribuce osiv a zemědělských nástrojů apod.). V současnosti přístup donorů obecně charakterizuje přechod od humanitární pomoci k dlouhodobé rozvojové spolupráci. Vzhledem ke skutečnosti, že Angola dosud plně nedosahuje žádoucích standardů v oblasti dobrého vládnutí a managementu veřejných financí, donoři nevyužívají nástroje podpory rozpočtu a ponechávají si relativně značnou kontrolu nad uvolněnými finančními prostředky. Nejvýznamnější poskytovatele rozvojové a humanitární pomoci Angole v roce 2002 uvádí tabulka.

Tab. 3: Nejvýznamnější poskytovatelé pomoci Angole

Poskytovatel pomoci (nad 5 mil. USD v roce 2002)	Objem pomoci (v mil. USD, zaokrouhleno)	% (zaokrouhleno)
USA	106	25
Evropské společenství	62	15
Světový potravinový program (WFP)	30	7
Nizozemsko	28	7
Japonsko	27	6
Norsko	22	5
Mezinárodní rozvojová agentura (IDA - Světová banka)	18	4
Německo	16	4
Portugalsko	14	3
Švédsko	14	3
Španělsko	13	3
Velká Británie	10	2
Francie	10	2
Itálie	7	2
Švýcarsko	6	1
UNHCR	6	1
UNICEF	5	1
Celkem bilaterální	285	68
Celkem multilaterální	136	32
Celkem	421	100

8) Priority rozvojové spolupráce mezi ČR a Angolou na léta 2006–2010

Sektorové zaměření spolupráce

Vzhledem k cílům zahraniční rozvojové spolupráce ČR, mezi něž především patří omezování chudoby, je optimálním sektorem pro rozvojovou spolupráci s Angolou sektor zemědělství. Rozvoj zemědělství a venkova (potravinové zabezpečení a rozvoj venkova) patří mezi priority angolské vlády. Rozvoj zemědělské výroby, zvláště pak na straně malých a středních zemědělců, má vysoký potenciál pro omezování chudoby. Rozvoj zemědělské produkce bude mít pozitivní dopad i na nezemědělský venkovský sektor (řemesla, služby), umožní soběstačnost země v zásobení potravinami a přispěje tak k řešení problému hladu. Rozvoj ekonomických aktivit na angolském venkově je také nezbytným předpokladem úspěšné reintegrace demobilizovaných bývalých bojovníků a vnitřních uprchlíků po občanské válce, a tím i podmínkou harmonické postkonfliktní rekonstrukce. Sociální reintegrace je prioritou angolské vlády. Orientace na sektor zemědělství bude mít návaznost na dosavadní rozvojovou spolupráci po roce 2002.

Sektor školství (vzdělání) patří mezi priority angolské vlády. Z hlediska dlouhodobé perspektivy rozvoje Angoly je posilování kvalifikace lidských zdrojů naprosto klíčovým. Bez vzdělaného personálu není možné očekávat výrazné zlepšování situace v žádné oblasti, včetně výše zmíněného sektoru zemědělství. Vzdělávací systém Angoly byl ale v řadě oblastí zcela rozvrácen v průběhu občanské války a podpora mezinárodního společenství je tak velmi naléhavá. Dosažení všeobecné školní docházky do roku 2015 bylo definováno jako jeden z rozvojových cílů tisíciletí. Orientace na sektor školství bude mít návaznost na dosavadní rozvojovou spolupráci po roce 2002.

Jakkoli si efektivita a dopad spolupráce ve spojení s omezenými disponibilními zdroji vyžadují koncentraci na omezený počet sektorů, lze ve střednědobé perspektivě po vyhodnocení implementace programu spolupráce v roce 2007 posílit česko-angolskou spolupráci rozšířením intervencí v dalších sektorech (doprava, zdravotnictví).

Geografické zaměření spolupráce

Vzhledem k rozsahu rozvojových potřeb Angoly, její rozloze (1, 2 mil. km²), omezenosti disponibilních zdrojů, požadavku na efektivitu a viditelnost bude ČR koncentrovat svoji rozvojovou spolupráci pouze na část angolského teritoria.

Vzhledem k počtu obyvatelstva, míře chudoby, zaměření na sektor zemědělství a dosavadní rozvojovou spolupráci po roce 2002 je optimální oblastí pro koncentraci rozvojové spolupráce provincie Bié, ležící na náhorní plošině ve střední Angole. Provincie Bié, rozlohou srovnatelná s ČR (71 000 km²), patřila mezi oblasti válkou nejhůře postižené. Bojové akce těžce poškodily hlavní město provincie Kuito a neustaly ani poté, co vládní síly koncem roku 1999 obsadily poslední základnu hnutí UNITA v lokalitě Andulo (na severozápadě provincie). Provincie Bié v důsledku válečných operací zůstala nejen oblastí s nejvyšším počtem vnitřních uprchlíků, ale i oblastí s podprůměrnými socio-ekonomickými ukazateli (chudoba, školní docházka apod.). Jedná se také o jednu z nejlidnatějších angolských provincií (1, 5 mil.–2 mil. obyvatel) a dopad rozvojových intervencí ve prospěch odstraňování chudoby je tak relativně vysoký. Bié je též provincií s příhodnými podmínkami pro zemědělství a prostředky vynaložené na rozvoj tohoto sektoru tak mají poměrně vysoký potenciální přínos. Koncentrace na provincii Bié také vychází z návaznosti na dosavadní rozvojovou spolupráci po roce 2002, během níž se podařilo navázat s provinční vládou mimořádně dobré vztahy, založené na vzájemné důvěře a úzké spolupráci.

Ve střednědobé perspektivě, po vyhodnocení zkušeností s rozvojovou spoluprací v provincii Bié, se ČR zaměří na provincii Moxico, ležící na východ od provincie Bié. Provincie Moxico má rozlohu přibližně trojnásobnou ve srovnání s ČR (223 000 km²) a žije v ní okolo 750 000 obyvatel. Hlavním důvodem pro zaměření spolupráce na provincii Moxico je relativní zaostalost provincie vyplývající jak z geografické izolovanosti, tak ze skutečnosti, že Moxico patřilo mezi provincie válkou nejvíce postižené (na území provincie Moxico válka skončila). Jedná se také o provincii, na kterou se méně soustředí pozornost mezinárodní dárcovské komunity. Z hlediska ČR mají význam i logistické důvody. Moxico leží mezi provincií Bié, kam se spolupráce bude soustřeďovat v první fázi, a Zambii, která byla vládou definována jako druhá prioritní země pro rozvojovou spolupráci ČR v subsaharské Africe.

Indikativní přehled oblastí pro rozvojové intervence v rámci programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Angolou na léta 2006–2010

1. Sektor zemědělství a rozvoj venkova

1.1 Posilování kapacit zemědělského a lesnického poradenství

Posílení kapacit zemědělského a lesnického poradenství představuje klíčový předpoklad pro zvýšení zemědělské produkce a optimalizaci udržitelného využívání lesních zdrojů. Produktivita zemědělské výroby je v provincii Bié velmi nízká, ačkoli jsou přírodní podmínky relativně příznivé. Jedním z důvodů této skutečnosti je nedostatečná znalost efektivních výrobních postupů. Proces předávání znalostí z generace na generaci byl silně narušen občanskou válkou a s ní spojenými přesuny obyvatelstva. Šíření znalosti efektivních výrobních postupů je tak náročným úkolem pro provinční ministerstvo zemědělství, případně pro další aktéry. Ministerstvo zemědělství disponuje pracovníky zemědělského poradenství v jednotlivých okresech. Jejich kvalifikace bývá ale často velmi nízká (výjimkou nebývá pouze dokončená 4. třída základní školy). Další překážkou efektivního působení státního systému zemědělského poradenství je nedostatek dopravních prostředků. Vzhledem k tomu, že naprostá většina pracovníků zemědělského poradenství působí v centrech okresů (kromě jednotlivců v centrech komun), je nedostatek dopravních prostředků zásadní překážkou dosahu státního zemědělského poradenství na venkovské komunity. Podpora zemědělského poradenství ze strany ČR bude mít podobu kurzů pro pracovníky zemědělského poradenství v jednotlivých okresech a podporu jejich mobility. Kursy pro pracovníky zemědělského poradenství, kterých se v případě volných kapacit budou moci účastnit i zájemci z řad drobných zemědělců, budou zaměřeny především na předávání poznatků o neefektivnějších výrobních postupech při využití výsledků zemědělského výzkumu (zejména optimalizace kombinace vhodných variant plodin a hnojiv). Kursy se zaměří i na využívání a údržbu technologií na zpracování a uchovávání zemědělské produkce (vazba na bod 1.2.) a marketing zemědělské produkce. Budou poskytovány i specifické kursy chovu drůbeže, ovocnářství a pěstování zeleniny. Kursy se zaměří na zlepšení schopností pracovníků ministerstva zemědělství pracovat efektivně s komunitami, ať již v oblasti předávání získaných poznatků, tak v jejich adaptaci na aktuální potřeby komunit při maximálním využití participativních postupů. Ve střednědobé perspektivě sehraje rozhodující roli při zajišťování kvalifikovaného personálu státního systému zemědělského poradenství ustavení středoškolského vzdělání zemědělského zaměření (viz 2.2.). Mobilitu pracovníků zemědělského poradenství ČR podpoří dodávkami přiměřených dopravních prostředků pro vybrané lokality a poskytnutím školení na jejich provoz a údržbu. Zkušenosti získané při realizaci projektu v provincii Bié budou po vyhodnocení aplikovány v provincii Moxico. Podpora lesnického poradenství ze strany ČR bude mít podobu kurzů pro pracovníky

poradenských středisek. Tyto kurzy budou zaměřeny na otázky týkající se základů hospodářské úpravy lesů, pěstování lesů a dalších aktivit, stejně tak jako i zpracování dřeva a dalších lesních produktů. Cílem kurzů bude naučit jejich absolventy základům trvale udržitelného využití lesních zdrojů a také základním komunikačním dovednostem, které jim umožní předávání nově nabytých poznatků v rámci poradenské činnosti. Problémy týkající se mobility jsou stejné jako u poradenství zemědělského a jejich řešení je obdobné.

1.2 Podpora optimalizace zpracování a uchovávání zemědělské produkce

Významná část zemědělské produkce bývá každoročně ztracena po sklizni vzhledem k neadekvátnímu zpracování a uchovávání. Zlepšení situace v tomto ohledu přispěje rozhodným způsobem k rozvoji místního a regionálního trhu se zemědělskými produkty a rozšíření exportních možností. ČR přispěje k řešení problému zpracování a uchovávání zemědělské produkce dodávkami vhodných zařízení a poskytnutím školení pro personál odpovědný za provoz a údržbu zařízení. Spolupráce se bude v tomto ohledu opírat o pracovníky ministerstva zemědělství na úrovni komun, kteří budou za údržbu a provoz zařízení odpovědní, a o dostatečně organizačně zajištěné asociace drobných zemědělců. Vhodným zdrojem energie pro zařízení na zpracování produkce bude v řadě případů vodní energie, kde má provincie Bié velký a dosud nevyužívaný potenciál. Zkušenosti získané při realizaci projektu v provincii Bié budou po vyhodnocení aplikovány v provincii Moxico.

1.3 Podpora chovu ryb a rybníkářství v provincii Bié

Obyvatelstvo provincie Bié trpí nedostatkem živočišných bílkovin vzhledem k tomu, že během občanské války došlo k téměř absolutnímu úbytku chovaného zvířectva. Chov sladkovodních ryb, k němuž má provincie Bié vzhledem k bohatství vodních toků a množství přírodních nádrží výborné podmínky, k doplnění živočišných bílkovin do stravy obyvatelstva poměrně rychle přispěje. ČR disponuje v oblasti chovu ryb mimořádným know-how reflektujícím dlouhodobou tradici rybníkářství. Podpora chovu ryb a rybníkářství ze strany ČR bude mít podobu identifikace vhodného typu ryb pro vodní nádrže v provincii Bié, zavedení produkce potěru v provincii a školení pracovníků zemědělského poradenství pro zavádění rybníkářství a pro práci s místními komunitami v šíření znalostí s chovem ryb spojených.

1.4 Podpora veterinární služby v provincii Moxico

V důsledku občanské války došlo ve střední Angole k radikálnímu úbytku chovaného dobytka. Ve střednědobé perspektivě však lze očekávat obnovení stavů skotu. Vedle organizovaného šíření dobytka z provincie Huíla do provincií Huambo a Bié lze očekávat šíření skotu ze sousední Zambie, a to zvláště do provincií Moxico a Cuando Cubango. Pohyb dobytka z provincie Huíla je možné epidemiologicky kontrolovat (jakkoli jsou kapacity laboratoře v hlavním městě provincie Huíla Lubango omezené), pohyb dobytka ze Zambie ale vůbec podchycen není vzhledem k faktickému zhroucení veterinární služby v angolských východních provinciích. Riziko šíření chorob dobytka (zejména nakažlivé bovinní pleuropneumonie /CBPP/ a brucelózy) je tak značné. Podpora ČR se zaměří na posílení kapacit angolské veterinární služby v provincii Moxico. Tato podpora bude jednak zaměřena na vybudování efektivního mechanismu epidemiologické kontroly přeshraničního pohybu dobytka (sanitárního kordonu) a dále pak na posílení kapacit angolské veterinární služby prostřednictvím školení personálu, podpory mobility a laboratorního vybavení.

1.5 Podpora agrolesnictví a lesnictví

Angola je zemí velmi bohatou na lesní zdroje. Celková výměra lesů dosahuje 69,8 mil. ha, což při celkové rozloze země 124,7 mil. ha představuje lesnatost 56 %. Převládají přirozené lesy, nicméně v zemi bylo vysázeno zhruba 121 000 ha plantáží většinou eukalyptů, borovic a cypřišů. Převažují otevřené a rozvolněné lesní formace, souvislé porosty se vyskytují především v severní a východní části území (včetně provincií Bié a Moxico). Ačkoli odlesňování probíhá ve srovnání s africkým průměrem relativně pomalu (−0,18 % ročně), v absolutním vyjádření se jedná o značné plochy (−124 000 ha ročně). Konec občanské války otevřel určité perspektivy spolupráce v oblasti lesního hospodářství. Potřebný je zejména rozvoj agrolesnických a lesnických aktivit s cílem vytvořit pracovní příležitosti bývalým bojovníkům a vnitřním uprchlíkům vracějícím se do svých domovů. Významnými tématy jsou konsolidace lesnických institucí a státní správy lesů, obnova lesnické politiky a inventarizace lesních zdrojů. Podpora ČR se zaměří na výběr místních dřevin vhodných pro lesnictví a agrolesnictví, pěstování sadebního materiálu a následné vytvoření vzorové ukázkové plochy, kde by bylo možné pro místní obyvatelstvo demonstrovat vhodné postupy hospodaření v lesích. Podpora vyústí do aplikace celého pěstebního cyklu včetně návrhu hospodářsko-úpravnických opatření a návazných zpracovatelských technologií ve vybraných komunitách. Součástí podpory bude také inventarizace lesních zdrojů, jež by sloužila ke zmapování lesních porostů, respektive ke zjištění stavu lesů ve vybraných provinciích. Na základě získaných údajů bude možné připravit podklady pro zajištění funkce odvětví lesního hospodářství a také podklady důležité pro formulaci státní lesnické politiky.

2. Sektor školství

2.1 Podpora zvyšování kvality základního školství

Základní školství v Angole bylo těžce postiženo občanskou válkou. Milion dětí zůstává bez přístupu ke školnímu vzdělání, podle posledních údajů dochází do školy pouze 55 % dětí a pouze 28 % žáků zůstává ve vzdělávacím procesu až do 5. třídy. Kvalitu vzdělávacího systému negativně ovlivňuje nízká kvalifikace personálu (někteří učitelé dokončili pouze 4. třídu), nedostatečné infrastruktury a nedostatečné vybavení škol. Podpora ze strany ČR se zaměří především na zvyšování kvalifikace učitelů, mj. na zlepšení metodiky pedagogické práce směrem k aktivnějšímu zapojení žáků do vzdělávacího procesu. Kurzy budou poskytovány zejména v průběhu přestávek mezi trimestry. Důraz bude kladen na aktivitu v okresech, kde dosud na zvyšování kvalifikace učitelů nepracovala ani angolská vláda, ani UNICEF, v ostatních okresech se bude jednat o doplňovací a opakovací kurzy. Příspěvek ČR k řešení problému nedostatku infrastruktur a vybavení škol bude omezený na demonstrační školy, jejichž účelem bude šířit standardy kvalitního základního vzdělání do širšího okolí. Součástí vzorových škol bude vždy i hygienické zázemí, které bude plnit osvětový účel pro celé komunity.

2.2 Podpora zavádění středního školství zemědělského zaměření

Významnou překážkou rozvoje Angoly je nedostatek středního technického personálu. Vzhledem k dominantní roli zemědělství v ekonomice angolského vnitrozemí má příprava zemědělských techniků zvláště vysoký potenciál pro ekonomický rozvoj oblasti. Podpora ze strany ČR se zaměří na podporu při tvorbě osnov pro zemědělskou střední školu a jejich uplatňování ve výuce po dobu nezbytnou k nastavení standardů kvalitní výuky. Po ustavení středoškolského zemědělského vzdělání v hlavním městě provincie Kuito, plném převzetí projektu angolskou stranou a jeho evaluaci bude středoškolské zemědělské vzdělání ustaveno

v Andulo (druhém největším městě v provincii Bié) a v hlavním městě provincie Moxico Lueně.

Průřezová témata

1. Odminování

Rozvoj střední Angoly, kde se koncentrovaly bojové operace, vážně komplikuje přítomnost min, zvláště u komunikací, strategicky významných objektů (mosty, letiště, elektrárny apod.), na zemědělské půdě a v oblastech, kde se stabilizovaly frontové linie. Odminování ze strany angolského státu zastřešuje Národní mezisektorová komise pro odminování a humanitární pomoc, samotný proces detekce a odstraňování nástražných výbušných systémů je ale realizován buď nevládními organizacemi (zejména *Hallo Trust*), nebo příslušníky angolských ozbrojených sil. Vzhledem k imperativu zajištění bezpečnosti personálu i uživatelů projektu budou veškeré projekty české rozvojové spolupráce s Angolou realizovány pouze po potvrzení absence min na příslušných pozemcích. Pokud projekty nebudou realizovány v již odminovaných lokalitách, bude jejich součástí také detekce min a jejich likvidace. Bude to v souladu s rozvojovými prioritami angolské vlády, kde je odminování hned na druhém místě za sociální reintegraci bývalých vojáků, válečných uprchlíků a jejich rodin. Tato strategie ještě umocní efektivní zacílení české rozvojové spolupráce na aktuální potřeby přijímající země. V případě specifických a naléhavých požadavků angolské strany bude možné zvažovat spolupráci v oblasti odminování i mimo vazbu na bilaterální projekty rozvojové spolupráce ČR.

2. Posilování kapacit státní správy

Výkon státní správy a poskytování služeb státem na angolském venkově je negativně ovlivněn průběhem občanské války, kdy byla z odlehlých oblastí státní správa efektivně eliminována. Vážným problémem je také nízká kvalifikace a motivace pracovníků státní správy. Vzhledem k nezastupitelnosti státu pro rovnovážné a dlouhodobě udržitelné poskytování služeb, stejně tak jako pro zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti, bude ČR v projektech rozvojové spolupráce zohledňovat imperativ posilování kapacit státu. Posilována bude kvalifikace pracovníků státní správy. S pracovníky s dlouhodobějšími vizemi a vyšší motivací bude navázána spolupráce směřující k urychlení reformních kroků.

3. Podpora občanské společnosti

Ustavení a konsolidace dynamické občanské společnosti významným způsobem přispěje k dlouhodobému sociálnímu a ekonomickému rozvoji Angoly. Rozvojová spolupráce ČR bude proto důsledně klást důraz na posilování kapacit angolských nevládních organizací, komunitárních organizací a asociací drobných zemědělců.

4. Rovnoprávnost mužů a žen

Rovnoprávnost mužů a žen je jedním z rozvojových cílů tisíciletí, k nimž se přihlásila jak ČR, tak Angola. Potřeba posílení postavení žen je značná zejména v přístupu ke vzdělání a v zaměstnanosti mimo neformální sektor. Spolupráce ČR bude soustavně přispívat k posílení pozice žen v Angole.

5. Udržitelnost životního prostředí

Česká republika bude ve své spolupráci s Angolou dbát na principy udržitelného rozvoje. Zvláštní ohled bude kladen na uchování rozmanitosti živočišných a rostlinných druhů a na využívání obnovitelných zdrojů energie.

9) Institucionální rámec, řízení a implementace programu

Realizace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Angolou je ze strany ČR institucionálně zajištěna ministerstvem zahraničních věcí, ministerstvem zemědělství a ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

V rámci Ministerstva zahraničních věcí ČR jsou do řízení programu zapojeny Odbor Blízkého východu a Afriky, Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, Zastupitelský úřad ČR v Luandě a Rozvojové středisko Ústavu mezinárodních vztahů.

Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV se podílí na přípravě programu rozvojové spolupráce a jeho případných modifikacích.

Zastupitelský úřad ČR v Luandě se podílí na přípravě programu spolupráce s Angolou a jeho případných modifikacích. Podílí se také na monitoringu implementace programu spolupráce. Udržuje rozvojový dialog s partnerskými institucemi, zvláště pak s vládou na centrální a provinční úrovni. Udržuje komunikaci s ostatními poskytovateli rozvojové pomoci (zejména pak ES) s cílem dosáhnout maximální možné komplementarity, koordinace a koherence.

Rozvojové středisko ÚMV se podílí na přípravě programu rozvojové spolupráce a jeho případných modifikacích. Poskytuje odpovědným ministerstvům poradenské služby v případě výběrových řízení na realizaci projektů. Zajistí také evaluaci programu rozvojové spolupráce.

Ministerstvo zemědělství ČR je odpovědné za realizaci spolupráce v sektoru zemědělství. Podílí se na přípravě programu spolupráce v sektoru zemědělství a jeho případných modifikacích. Je odpovědné za vyhlášení výběrových řízení na realizaci projektů vycházejících z programu spolupráce, uzavření smluv s vítězi výběrových řízení, financování projektů, monitoring implementace projektů a dohled nad efektivním využíváním prostředků.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR je odpovědné za realizaci spolupráce v sektoru školství. Podílí se na přípravě programu spolupráce v sektoru školství a jeho případných modifikacích. Je odpovědné za vyhlášení výběrových řízení na realizaci projektů vycházejících z programu spolupráce, uzavření smluv s vítězi výběrových řízení, financování projektů, monitoring implementace projektů a dohled nad efektivním využíváním prostředků.

Příslušné orgány státní správy si zajistí svou organizační strukturu tak, aby program rozvojové spolupráce mohl být efektivně realizován. Pro flexibilní a efektivní řízení programu je zvláště důležité zajištění adekvátních kapacit ZÚ Luanda.

10) Evaluace a monitoring programu

V polovině roku 2007 proběhne průběžná evaluace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Angolou. Na základě průběžné evaluace bude program upraven tak, aby plně zohlednil zkušenosti získané v průběhu realizace spolupráce, stejně tak jako změny v angolské společnosti. Na základě průběžné evaluace bude možné zařadit do programu nové sektory (např. doprava, zdravotnictví) nebo oblasti spolupráce, respektive některé projekty utlumit. Na základě průběžné evaluace bude také rozhodnuto o případném rozšíření geografického zaměření spolupráce z provincie Bié na provincii Moxico.

Po roce 2010 bude provedena závěrečná evaluace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Angolou. Na jejím základě bude rozhodnuto o podobě další spolupráce s Angolou.

Do evaluace a monitoringu implementace programu bude zapojeno ministerstvo zahraničních věcí (Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, Zastupitelský úřad ČR v Luandě, Rozvojové středisko Ústavu mezinárodních vztahů). Klíčové bude zapojení ministerstva zemědělství a ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Poznámky

¹ Dohoda byla podepsána 10. 3. 1978. Archiv MZV, L 6.364/SA.. 154/79.

² Například Protokol o všeobecných podmínkách vysílání československých expertů do Angolské lidové republiky, Archiv MZV, L 6 366/SA.. 153/79.

³ Viz Dohoda o spolupráci v oblasti energetiky uzavřená 12. 10. 1981, Archiv MZV, L 7 568/SA.. 4/83.

⁴ Uzavřena dne 30. 8. 1978, Archiv MZV, L 6 545/SA.. 189/79.

⁵ Viz Prováděcí plán k Dohodě o kulturní spolupráci mezi vládou ČSSR a vládou Angolské lidové republiky na léta 1984–1986, Archiv MZV, L 7 797/SA.. 5/85.

⁶ Uzavřené 3. 4. 1987, Archiv MZV, L 8 368/SA.. 8/88.

⁷ Podle www.undp.org.

⁸ Podle www.worldbank.org.

⁹ Relatório de Progresso MDG/ NEPAD. Angola 2003, Ministério de Planeamento e Sistema das Nações Unidas, s. 28.

¹⁰ Estratégia de Combate à Pobreza. Reinserção Social, Reabilitação e Reconstrução e Estabilização Económica, Luanda: Ministério do Planeamento, 2003